

مسائل جامعه‌شناسی روستائی

نوشته: باربارا وبر، ایکبال سینک، روت‌گین و...
ترجمه: مصطفی ازکیا، محمد مهاجر ابروانی،
علی‌اکبر نیک‌خلق ناشر: ایران کتاب. ۹۶ صفحه
۱۳۰ ریال

گواينکه در سالهای اخیر پژوهش‌های فراوانی در زمینه مسائل روستائی توسط موسسات تحقیقاتی دانشگاهی صورت گرفته است، معیناً غالب اینگونه تحقیقات رسماً چاپ و منتشر نشده است. کتاب بنه نوشته جواد صفی‌نژاد، جامعه‌شناسی روستای ایران تألیف خسرو خسروی، مقدمه بر روستاشناسی ایران تألیف کاظم ودیعی، جامعه‌شناسی روستائی تألیف علی‌اکبر ترابی از جمله کتب نادری است که در زمینه جامعه‌شناسی روستائی، خصوصاً جامعه‌شناسی روستائی ایران چاپ و منتشر شده است.

کتاب مسائل جامعه‌شناسی روستائی که بنازگی منتشر شده است، حاوی مقالاتی است که اطلاعات دقیقی در زمینه مطالعات تطبیقی روستائی به طلاب جامعه‌شناسی روستائی عرضه می‌دارد.

حسن این مقالات آشنائی محققان و دانشجویان با روش‌های تحقیقی متفاوتی است که جنبه‌های گونه‌گون زندگی روستائی را از دید جامعه‌شناسان روستائی کشورهای مختلف روشن می‌سازد. در این میان فی‌المثل تحقیق «ایکبال سینک» و همکاری‌اش نمونه‌ای از یک تحقیق تطبیقی علمی و دقیقی است که تحولات اقتصادی اجتماعی روستائی را در هند بر محققان روشن می‌گرداند. این گروه پس از تجزیه و تحلیل ارقام مربوط به درآمد زراعی و غیرزراعی خانوار زارع در دهکده‌های نمونه، در سالهای ۶۴-۶۳ و ۷۱ و ۷۰، در رابطه با شاخص قیمت‌ها و افزایش هزینه زندگی، این واقعیت را بوضوح نشان می‌دهد که رشد سریع جمعیت اثر توسعه اقتصادی را خنثی نموده است: «گرچه خانوارها دست اندرکار بهبود بخشیدن بزندگی بوده‌اند، لیکن برای آنان این امکان وجود

نداشت که تغییرات مهم سطح زندگی‌شان را با احتساب بعد خانوار دریابند. مقالات دیگر کتاب اختصاص یافته است به تحقیق در مسائل همستگي، ساخت اقتصادی - اجتماعی و کشاورزی در جامعه روستائی انگلستان، آینده کشاورزی اروپای غربی (کشاورزی در جامعه اروپای سال ۲۰۰۰)، تضاد و تغییر بمثابة جنبه‌ئی از توسعه و ایستارها و رفتارهای جوانان به مثابه عامل تغییر در محیط روستائی.

یکی از مهمترین نکاتی که در انتخاب این مقالات در نظر گرفته شده است، بدست دادن روشهای تحقیق، گونه‌گون و متنوعی است که در مقایسه با تحقیقات روستائی کنونی ما جدید هستند و می‌توانند مورد استفاده محققان و دانشجویان ما قرار گیرند.

ارزش کتاب مذکور را ماخذ خارجی مربوط به مقالات ترجمه شده دوچندان مینمایم، بطوریکه خواننده خود را در مقابل انبوهی از منابع متنوع اعم از مقاله، کتاب، انتشارات تحقیقی و اسناد رسمی می‌یابد که بی‌هیچ تردید کمک شایانی به آگاهی وی در زمینه جامعه‌شناسی روستائی مینماید. معبداً از آنجا که با تمام سعی و کوشش مترجمان که بی‌تردید خود از محققان مسائل روستائی ایران هستند، در ترجمه این کتاب نکاتی چند در مدنظر قرار نگرفته و یا کمتر مورد توجه مترجمین قرار گرفته، که بر خود فرض میدانیم بیادآوری این نکات بپردازیم، باشد که در چاپ دوم این کتاب مورد امان نظر بیشتری قرار گیرد:

۱- در برگردان مقالات بزبان فارسی، بعضی کلمات بدون تغییر، به زبان اصلی آورده شده است که خواننده را دچار نوعی گرفتاری مینماید. از آنجمله‌اند کلمات **Bajra** و **Towar** که ظاهراً دو نوع محصول پائیزه هستند و مترجمین محترم اقدامی در توجیه و توضیح و یا بدست دادن زیرنویسی در اینمورد ننموده‌اند.

۲- مقیاس‌ها برای خواننده فارسی زبان گاهی ایجاد همان گرفتاری را مینمایند و در اینمورد می‌توان بعنوان مثال ص ۱۸ سطر ۲۸ و ۲۹ را نقل نمود: «زارعان کوچک تا زارعان متوسط (میان‌حال) آنهائی هستند که ۷۵۰ جریب (برابر با ۳۵۶۰ پای مربع) و کمتر از آن زمین در اختیار دارند...» چنانکه مشهود است نویسنده مقاله جریب را به «پای مربع» که ظاهراً در هندمقیاس طول است تبدیل کرده ولی مترجمان کتاب بخود زحمت تبدیل «پای مربع» را به هکتار یا متر مربع نداده‌اند و این کمبود درست در میانه مطالعه تحقیق و جانب و پرارزش «ایکبال سینک» و همکارانش، خواننده را به جستجو و کاوش در این زمینه وامیدارد تا بتواند تصویری از مقدار زمین مربوط به یک زارع خرده‌پای هندی داشته باشد. همچنین می‌توان این ایراد را در زمینه عدم تبدیل واحدهای پولی وارد دانست. در جایی که فی‌المثل متوسط درآمد زراعی یک دهقان هندی به «روپیه» ذکر شده است، چه در حالتی که مطالعه در محاسبه

درآمد يك زارع هندی، محقق یا دانشجوی ایرانی را به مطالعه و اندیشه در وضعیت دهقانی هند میکشانند، روشن تر است که تمایل به مقایسه نیز در او پدید می آید و هم در این زمان است که جستجوی معادل روپیه هندی بریال او را از ادامه مطالعه باز میدارد.

۳- و اما مسئله مهم دیگر که شاید تا حدود زیادی نیز مترجمین محترم کتاب شخصا در آن دخالتی نداشته اند، قیمت کتاب است که اندکی فزون تر از حد معمول مینماید. مسائل و مشکلات مربوط به چاپ کتاب را ما نیک آگاهییم، معینا بمنظور کمک به دانشجویان طالب و علاقمند آیا بهتر این نبود که در چاپ این کتاب سودمند نیز همانند کتاب بنه (چاپ دوم) از کاغذ ارزان قیمت (کاهی) استفاده میشد؟ زیرا باین مسئله می باید توجه داشت که آنچه در چاپ اینگونه کتاب مفید حائز اهمیت است و می بایستی مورد توجه نویسندگان و مترجمین واقع شود سهولت هرچه بیشتر دسترسی دانشجویان بدانهاست.

۴- در برگردان بعضی اصطلاحات: مترجمین محترم بعلت رعایت امانت- داری شنیدید دچار نوعی وسواس گرامری گشته اند و یا سخت کوشیده اند که برگردانهائی نو را که عده ای مورد استفاده داده و هنوز جا نیفتاده اند (شاید هم اصولا این اصطلاحات را در زبان فارسی هرگز نتوان مصطلح ساخت) مصرانه بکار برند و بدینگونه در عین حالی که با علاقمندی و وفاداری تمام لغات جدید را بکار می برند، از بکار بردن لغاتی نیز که ترجمه آنان مصطلح و رایج است ابا نموده اند.

در مورد اول منظور ما اصطلاحات نوپای «جامعه شناختی» و «ایستار» است: نیک روشن است که «جامعه شناختی» را در ترجمه کلمه Sociologica انگلیسی و Sociologique فرانسه بکار رفته است که در زبان انگلیسی یا فرانسه کار برد این اصطلاح بعنوان صفت کاملا منطقی است در حالیکه در زبان فارسی در بسیاری از موارد کاربرد جامعه شناسی بجای جامعه شناختی هیچ مشکلی را ایجاد نمی کند. بعنوان مثال به جملاتی چند از کتاب مذکور توجه فرمائید:

ص ۷ سطر ۷ «مطالعه من در برنامه های تحقیقی جامعه شناختی روستائی و پیشنهادهای مربوط به تحقیقات مورد نیاز....»

ص ۸ سطر ۱۹ «در واقع تحقیق در زمینه جامعه شناختی روستائی از سال ۱۹۲۵ تا کنون از طریق تاسیس پایگاههای تجربی کشاورزی پایه گذاری شده است....»

ص ۱۱ خط ۱۵: «جامعه شناسان غیر آکادمیک ظاهراً به عنوان اعضای فعال انجمن جامعه شناختی روستائی و ناشر افکار علمی آن تلقی میشوند...»

بنظر اینجانب در تمام موارد فوق و سایر مواردی که مترجمین محترم کتاب کاربرد کلمه جامعه‌شناسی را لازم دانسته‌اند، می‌توان بسادگی کلمه جامعه‌شناسی را بکار برد بی‌آنکه خواننده از نقطه نظر فهم مطلب دچار مشکلی شود و یا اینکه بزبانی جمله لطمه‌ای وارد آید. بعبارت دیگر درست است که در متن انگلیسی و یا فرانسه تفاوت معنای این دو لغت نیک هویداست، لکن در فارسی می‌توان هر دو را در بسیاری از موارد بجای Sociologie یا Sociology بکار برد بی‌آنکه در فهم مطلب برای خواننده فارسی زبان کوچکترین خللی وارد آید، در حالیکه اصطلاح جامعه‌شناسی اصطلاحی تحت‌اللفظی است که نه تنها جمله را نازیبا می‌گرداند بلکه خواننده را پیوسته دچار تعارض میگرداند. بهمین قیاس اصطلاح «ایستار» نمی‌تواند ترجمه خوبی از برای Attitude باشد زیرا Attitude بسته باینکه از چه مقوله‌ای بحث میشود و یا بسته نوع عمل و عکس‌العمل معانی متعددی دارد. وضع رفتار، وضع روانی، طرز برخورد، طرز تلقی و... از جمله معانی متعدد این اصطلاح است. در برگردانش به فارسی بعبارت دیگر در زبان فرانسه کلیه کنش و واکنش‌های فوق از کلمه Attitude مستفاد می‌گردد در حالیکه در فارسی برای هر یک از آنها می‌باید ترجمه‌ای جداگانه در نظر گرفت. بنابراین جانشین نمودن اصطلاح یگانه‌ای بنام «ایستار» که خود ماخذ و منشأ‌اش معلوم نیست از کجاست نمی‌تواند معانی متعدد فوق را برساند، با تمام آنکه محققان و جامعه‌شناسان گرانمایه‌ای نیز در کتب خود با استعمال این اصطلاح دست یازیده‌اند. (۱)

و اما در مورد دوم، این انتقاد بر مترجمین کتاب وارد است که از یکطرف با تعصبی خاص چنانکه دیدیم کلمه «ایستار» را بکار می‌برند و در جایی دیگر کلمه فرانسه «پروژه» را با آنکه برگردانهای متعددی از آن در زبان فارسی در دست است عیناً بکار برده‌اند.

بی‌تردید اگر گوشش مترجمین بر اینست که کمتر اصطلاحات فرنگی بکار برند، می‌بایستی این امر را در سراسر کتاب عمومیت داد.

کوتاه سخن آنکه خرده انتقاداتی که در زمینه کتاب «مسائل جامعه‌شناسی روستائی» گفته آمد ظاهراً در مقایسه با متن پرارزش کتاب و ترجمه روان آن مهم نمی‌نماید، معیناً اهمیت مطلب ما را باین امید که در چاپ‌های بعدی کتاب باز هم بصورت زیننده‌تری عرضه گردد، بر آن داشت تا این نکات را بازگو کنیم. موفقیت مترجمان کتاب را در ترجمه اینگونه کتب مفید آرزو مندیم.